

Norbert Gstrein

Anglické roky

Román

PROSTOR

EDICE
střed
•

Norbert Gstrein
Anglické roky

PROSTOR

Norbert Gstrein
Anglické roky

přeložil Radovan Charvát

PROSTOR | PRAHA | 2019

Originally published under the title
Die englischen Jahre

© 2008 Carl Hanser Verlag GmbH & Co. KG, München

Czech edition © PROSTOR, 2019
Translation © Radovan Charvát, 2019

ISBN 978-80-7260-424-1

Knihu finančně podpořilo

Spolkové kancléřství Rakouské republiky

 Bundeskanzleramt

a

Ministerstvo kultury České republiky

MINISTERSTVO
KULTURY

kapitola první

MARGARETA

Na počátku to byl pro mě mýtus, Hirschfelder, spisovatelská ikona, velký osamělec, monolit, jak se říkalo, který zůstal po válce natrvalo v Anglii a pracoval na svém mistrovském díle. Přinejmenším tohle jsem ještě před několika měsíci s jeho jménem spojovala a při všem, co jsem se o něm od té doby dozvěděla, mě udivuje, jak náhle se mi tahle představa dokáže stejně jako dřív vynořit z mysli. Dosud jsem si totiž o něm vyslechla jen krátké příběhy, anekdoty, a když si je nechám projít hlavou, když pomyslím na to, že svou práci vykonával údajně doslova na kolenu, na vlastní rukou zhotoveném stojanu, který se nejvíc ze všeho podobal klekátku, když se pokusím si představit, že v telefonu, aby se uchránil jakýchkoli nástrah, předstíral, že je uklízečkou, měnil svůj bas do pisklavé fistule, nebo že dokázal před návštěvníky usínat, sotva ho začali nudit, říkám si, že to všechno byly otřelé fráze.

Bylo by mi milejší, kdybych se nemusela vůbec zmiňovat o Maxovi, nemusela o něm po celé té dlouhé době, kdy už s ním nejsem, mluvit, jenže byl to právě on, kdo mě na Hirschfeldera upozornil jako první. Přirozeně na něj připadl, vždyť sám psal, ale to samo o sobě nestačilo, bylo toho příliš málo, co mohlo jeho horování pro Hirschfeldera odůvodnit, jedna jediná kniha, k tomu ještě z padesátých let, a když se sama sebe ptám, co ho na něm ještě mohlo tak přitahovat, připadá mi každá odpověď jako pouhé vysvětlení z nouze. Pak si pokaždé vzpomenu na náš poslední společný týden, který jsme víceméně trávili tím, že jsme mluvili o něm, a ačkoli je to nesmysl, připadá mi někdy, že je to možná skutečně někdo, kdo se mezi nás vetřel, kdo snad byl důvodem našeho rozchodu,

ačkoliv se s ním ani jeden z nás nikdy nesetkal a já se o tom vlastně dál ani šířit nechci, i když by bylo zajímavé povyprávět jednou o tom, na čem všem se může spisovatelova žena podílet.

Pokud si dobře vzpomínám, vrátil se Max právě z Vídně, kde přednesl svou nevydařenou *hommage à Hirschfelder*, s níž si vysloužil jen nesouhlas. Pohnutka tu nehraje roli, ale snad to způsobil ten název, který jsem se mu marně snažila vymluvit, neboť se mi ta jeho navoněná obřadnost od počátku nezdála, a ještě vím, nakolik se ho dotkly mé výčitky, že se jen veze na jakési módní vlně, neměl přece jiný důvod, aby se zabýval vyhnancem, tím méně, že šlo o Žida, sám o exilu nic nevěděl a měl radši zůstat u svých příběhů z venkova, místo aby si vzal do hlavy, že se pustí do dobrodružství, jež pro něho mohlo skončit jen nezdarem. Nebylo tenkrát dne, aby se nezačal ospravedlňovat a nevedl monology o tom, co se mu přihodilo, ale aby taky neřečnil o svém obdivu k Hirschfelderovi a neukazoval mi fotky všelijakých rachotín, jež mu měly údajně sloužit jako psací stroje, nevykládal mi o sešlapaných galoších, které nebyly jeho, nýbrž pochopitelně Hirschfeldera, či o zubní protéze ve skleničce s vodou, pokud to ovšem nebyla jen finta; a dodnes mě dráždí, s jakou dávkou sarkasmu přitom sám sebe označoval za omezence z venkova, skoro jako by se nedokázal rozhodnout, jestli nemá přece jen dát za pravdu svým kritikům a uznat, že se ho to celé vlastně vůbec netýká.

Pak jsem dlouhou dobu o Hirschfelderovi neslyšela, a stejně jako dřív mi není jasné, proč jsem při první příležitosti, která se mi nabídla, abych se o něm dozvěděla něco víc, okamžitě zareagovala. Právě že jsem nečekala žádné velké objevy, udivuje mě, s jakou

cílevědomostí jsem sledovala sebemenší indicii a jednoho dne se dokonce pustila do důkladnějšího pátrání. Říkat, že jsem měla pocit, jako bych narazila na starého známého, který mi jen sešel z očí, by bylo přehnané, ale srovnatelné to bylo, a mám-li teď v rukou detaily jeho příběhu, je to věc, do níž se měl pustit Max, příběh, který dělá ze siluety papírového panáka skutečného člověka.

Až setkání minulého léta v Londýně mě k němu znovu přivedlo, náhodné střetnutí s jeho vdovou, poslední ze tří jeho žen, která žije v Southend-on-Sea. Poznala jsem ji při jedné vernisáži v Rakouském institutu na Rutland Gate, o níž jsem měla v úmyslu napsat článek, byl to jeden z mnoha mých záměrů, jimiž jsem se chtěla v těchto týdnech v Londýně zabývat a z nichž jsem většinu neuskutečnila, jedna z mých příliš váhavých snah se o něco pokusit ještě před koncem mé delší dovolené, kterou jsem si sama naordinovala, než na podzim nastoupím na nové místo jako sekundářka na Baumgartner Höhe. Při té příležitosti byla zahájena výstava fotografií s portréty těch, kteří přežili, vyhnanců, jak se psalo v oznámení, emigrantů z území bývalé monarchie, kteří se po válce nevrátili, a ona patřila k pozvaným hostům, neboť přispěla fotografií svého zemřelého muže, na níž je bezprostředně před svým vycestováním v době, kdy mu bylo osmnáct, na zemi vedle sebe kufr, v ruce tašku s nečitelným nápisem, a tenhle snímek, který mi vdova později darovala, teď visí nad mým psacím stolem.

Velvyslanec se nechal omluvit a muž, jemuž vystával na čele pot z voskově bledých perel, údajně kulturní atašé, přečetl jakýsi nepřesvědčivý úvod z papírku, kterého se oběma rukama pevně držel, a když na

konci nikdo nezatleskal, nevěděl, kam s očima. Možná scházely jen krátké pauzy, pár pohledů do publika, nebo to způsobil jeho nevelký vzrůst, vyzáblost nebo jak se při řeči kýval ze strany na stranu a stále se víc a víc krčil za pultíkem, oči skryté za horním okrajem obrouček brýlí, ale v každém případě tam stál jako přede všemi káraný školák, který se nesmí posadit, dokud mu to učitel nedovolí, a sám se vmanévroval do pozice obžalovaného, do role hlupáka vehnaného do úzkých, který na sebe vezme jakoukoli vinu, jen když ho nechají jít, aby pak začal v bezpečné vzdálenosti všem spílat. Chyběl mu očividně klid, který by ho přenesl přes pár nerozhodných okamžiků, a když si uvolnil kravatu a pokusil se s očividnou námahou, celý zrudlý, v lehkém předklonu a se svěšenýma rukama zachovat rovnováhu, lidé se před něho natlačili, jako by měl teprve začít, a obě sekretářky, s nimiž předtím ještě všemožně vtipkoval, si náhle v nastalém tichu přestaly šeptat a pozorovaly ho.

Bylo to za odpoledního vedra, jež bylo přes zatažené závěsy stísňující, reflektory člověka připékaly k místu, kde stál, pokud propásl správný okamžik a nepřesunul se o pár kroků dál, kolem fotografií na stěně, zarámovaných portrétů, jež visely ze stropu na dlouhých hedvábných stužkách, a já už si zřejmě před nějakou chvílí všimla ženy, která se náhle objevila vedle toho nešťastníka v ostrém světle. Do té doby se stále držela stranou, s lehkým úsměvem pozorovala přítomné, a právě toho úsměvu, krátkého záblesku, jež se snažila potlačit, toho přimhouření očí jsem si všimla už předtím, stejného úsměvu, s nímž teď vzala muže za ruku a odváděla ho pryč, čemuž se podrobil se svěšenou hlavou. Zjevně nepatřila k institutu a mně uniklo, co řekla lidem, že se

zase rozptýlili, dámám ve staromódně působících letních šatech, pánům v tmavých oblecích, všichni starší než ona, již mohlo být tak přes padesát, že spolu zase začali hovořit a šourali se po těžkých kobercích, rozvinutých tu výlučně pro tuhle příležitost, aniž se dotkli pohoštění prostřeného uprostřed místnosti na obrovském křídle perleťové barvy. Přitom dál panovalo ticho, s nezměněnou, přímo pietní nadneseností, s níž si jeden druhého měřili, ale tu a tam bylo možné zaslechnout němčinu, k níž se někteří z nich uchýlili, onu směsici podivné jevištní řeči, mrtvé, jak se mi v tu chvíli zdálo, parodii z drobně vtroušených částic, jaké si člověk představuje raději jen na papíře, v příručním naučném slovníku, slova s matným leskem dlouho neležetého stříbra, a já se dívala, jak rychle přechází od jedné skupiny ke druhé, jako by bylo její úlohou dělat jim společnosti.

Ještě jsme spolu ani nepromluvíly, ale musím se mírnit, abych nezačala tvrdit, že mi bylo, jako bych ji už znala, jako by bylo mnohé z toho, co o sobě to odpoledne a při našich pozdějších setkáních vyprávěla, potvrzením skutečností, o nichž jsem už něco málo věděla. Pokusím-li se tu ženu popsat, budou to jen stereotypy, jednotlivosti, jimž by se Max vysmíval, promluví-li o jejích blondatých vlasech s prošedivělými prameny, o jejích šedých nebo zelenošedých očích, a zmíním-li se dokonce o jejích lícních kostech, které musely být vysoké nebo vystouplé, jako by to o ní něco vypovídalo, nedokážu-li potlačit slovo drobná, nemluvě o jiných anatomických znacích, které jsou právě v módě, o pěkně formovaných stehnech nebo souměrné tváři. Jak málo na ni sedí, když ji označím za ženu radující se ze života nebo dokonce kamarádku, jak to dělají někteří muži, jakmile jim u nějaké ženy

selžou všechny ostatní kategorie a oni si nepřipouštějí, že to označení není ve skutečnosti tak nevinné, jak se domnívají, kdepak kamarádka, tou v žádném případě nebyla, a já se raději držím skutečností, vzpomínám si, jak ke mně s úsměvem přistoupila, v jedné ruce dvě sklenky, v druhé láhev vína, a pokud se nemýlím, příliš pila, nebo se přinejmenším pohybovala s jistotou, že nemůže provést nic špatného, jakou člověk ve střízlivém stavu obvykle nemá.

„Máte tu taky někoho?“

Otázka, s níž se na mě okamžitě obrátila, mi zní stále v uších, tak nečekaná mi přišla, a já ji bryskně odrazila.

„Ne,“ řekla jsem. „Nikoho.“

Ale zdálo se, že jí to nestačí.

„Nikoho?“

Chvilí jsem vyčkala a podívala se na ni, jako bych jí správně nerozuměla, a moje opakovaná odpověď vyzněla teatrálněji, než mi bylo milé.

„Ne, nemám tu nikoho.“

Než o tom začala mluvit, uvědomila jsem si, že měla na mysli ty fotografie, a jen co se mi představila, zapřísahala mě, abych jí říkala Margareto. Podala mi skleničku, já ji od ní vzala a přihlížela, jak ji plní až po okraj, a doteď mě stísňuje a připadá mi nepatřičné, že jsem si s ní před těmi fotografiemi beze slova přitukla a přitom věděla, že někde musí viset i ta, kterou sem přinesla ona. Zlobím se za své mlčení, právě tohle mlčení, i když netrvalo dlouho, má teď pro mě v sobě cosi pochlebujícího, ubohé mlčení sobě samé uložené minuty smutku, už jen scházelo, abychom si připily, a i když je to úplně marné, někdy se sama sebe ptám, jestli mě nevyhledala, aby se mi svěřila, nebo zda jsem byla jen jednou z mnoha, jimž

své tajemství vyzradila. Polkla jsem malý doušek a hledala její pohled, ale nic na ní mi neprozrazovalo, jak mám reagovat, možná to byl test a já v něm uspěla s bezradnými otázkami, které jsem jí pokládala, abych unikla tichu, musela jsem uspět, konec konců nevyprávíme úplně cizí ženě jen tak zčistajasna o vraždě, kterou údajně spáchal vlastní muž, a v tu dobu jsem pro ni byla úplně cizí žena, i poté co jsme se později několikrát sešly, naprosto cizí, a ona pro mě byla ještě paní Hirschfelderová, ať chtěla nebo nechtěla.

Naproti tomu všechno, co mi při téhle příležitosti o něm vykládala, působilo nevinně, historky, které dala bezpochyby už stokrát k lepšímu, tak hladce je líčila, a nebylo se čemu divit, když se po několika větách sama přerušila, jako by se jí to samotné přestalo líbit.

„Nechci vás nudit,“ řekla, aniž se na mě podívala. „Pravděpodobně máte těchhle věcí už dávno dost.“

Ještě jsem ani pořádně nezačala o Maxovi a jeho představách o Hirschfelderovi mluvit, ale vzpomínám si přesně na její posměšnou reakci, na její náhle propuknuvší smích a způsob, jakým spráskla ruce, když jsem s tím začala.

„Snad jste tomu všemu nevěřila?“

Zavrtěla jsem hlavou a sama si pak odporovala.

„Jaký důvod bych měla o tom pochybovat?“

Nemohlo to být to odpoledne v institutu, ale později, předpokládám, že na jednom z našich večerů v Bailey's na Gloucester Road, pravděpodobně i tam mě poprvé nazvala dítětem, ale dítě, jak to pak dělala často, ale dítě, řekla, jestli se nepletu, vy jste tomu všemu přece nevěřila, a smála se, jako se lidé smějí výmyslům, které se rozplynou v nic.

Přesto mě udivilo její věcné líčení, jak Hirschfeldera poznala, a ještě si vzpomínám, jak jsem se sama sebe

ptala, kde se vzala ta její ironie, s níž celou událost shrnula, jako by od začátku šlo o obchod, když mluvila o seznamovacím inzerátu, pět let poté, co přišla o svého prvního muže, který prodával učebnice a zřítíl se nakonec s balonem.

„Nesmějte se,“ řekla, jako by se za to musela omlouvat. „Přirozeně že ten inzerát byla jako obvykle hloupost.“

Ale možná i to byl způsob, jak ho glorifikovat, jistě, dost prapodivný, když líčila, jak Hirschfelder přišel na jejich první setkání ve starém obnošeném obleku, na rozdíl od pánů, kteří se kromě něho ozvali, se nijak nevyparádil, nesnažil se předvést z té nejlepší stránky, žádné květiny ani bonboniéry, žádné komplimenty, co se jejího věku týká, ani dvojsmyslné nářky, povzdechy nebo obvyklé pohledy na dno duše, nic takového, jednal dost bezprostředně, starší pán, který ví, co chce, a nepouští se do zbytečných pošetilostí. Dva omrzlé prsty, slepé střevo, přišel o mandle, ale to by nemělo vadit, žertoval, srdce silné jako zvon, jistě, je ranní morous, až do oběda dost nesnesitelný, rád si ve společnosti zavdá, jinak ale nesmělý, mluvka, jen když se napije, milovník krásných žen, to nebude zapírat, a co je horší, kuřák, člověk svéhla-vý, který neodpouští, vybíravý ve vztahu k přátelům, ve svých názorech staromódní blázen, jak se sluší, ovšem netančí, pokud na tom záleží, mluvil a mluvil, už nepřestal, řekla, až jí smíchem vyhrkly slzy, a ve srovnání s ním museli ostatní uchazeči působit jako žáčkové nedělní školy, profesor na vysoké škole, výrobce střížního zboží, obchodní zástupce, samí rytíři smutné postavy se svými sny o domě na víkend, sliby, že ji budou vodit do opery, a s neustálým odbíháním na toaletu, odkud se vraceli jako andílkové,

krotcí jako beránci a nablýskaní. Obzvlášť zdůraznila, že ji nechával platit samu za sebe, v kavárně, kde se po domluvě scházeli, nenechával žádné spropitné, nepokoušel se jako ostatní pomáhat jí za různých tanečků a nakrucování do kabátu, a úplně nakonec se zmínila o tom, že když se loučili, ještě za ní volal, že je Žid, ale aby z toho nedělala aféru, což samo o sobě znělo jako nevyhnutelná pointa, stylizovaný detail často a často opakované legendy.

Tři měsíce nato už byli manželé, ona se vzdala místa v East Endu, ve škole, kde od smrti svého muže vyučovala, a přestěhovala se k němu do Southend-on-Sea, kde začala už následující podzim opět pracovat, vzpomínám si, že to líčila, jako by pro to zpětně hledala vysvětlení. Bylo to na jeho pětadesáté narozeniny, objednala stěhovací vůz, objevila se s celým svým majetkem k čaji, jak řekla, a zůstala, dohlížela na stěhováky, kteří ukládali její nábytek kus po kuse na půdu a zakrývali jej prostěradly, a druhého dne se už probudila mezi knihami nakupenými ve všech místnostech až ke stropu, a přes veškeré ujišťování, že jí na tom nesejde, mi je později při mé návštěvě všechny ukazovala, jako by byla hlídačkou v muzeu. Do toho domu v jedné zapomenuté rezidenční čtvrti předtím přes jeho pozvání nikdy nevšloupila, byl to úzký dvoupatrový řadový dům v příkré se svažující ulici, z něž je vidět na širé moře, pokud se člověk vykloní z jednoho z arkýřových oken, a je-li pravda, že v něm bydlel od války, musela tam na každém kroku narážet na stopy jeho minulosti, nejen na zaprášené taftové plesové šaty, které jsem tam uviděla ještě i já, ale i na pomačkané krabice na klobouky či do sebe vložené boty s vysokými podpatky, hned několik párů v komoře se smetáky. Alespoň fotografie odstranil,

ale po nějaké době je zase pověsil na jejich tradiční místo v ložnici, kde pravděpodobně visí ještě teď, fotografie ze svateb s oběma svými předchozími ženami, pasparty z měkké, vlhkostí zprohýbané lepenky, v jejichž existenci jsem uvěřila, až když jsem před nimi stála. Údajně se tomu nebránila, tak samozřejmě s nimi zacházel, ale nevím, jestli mám věřit tomu, že své předchůdkyně nad postelí přijímala stejně jako jiní hony na lišku, krajiny po bitvě nebo hostiny pod širým nebem. Nedokážu si představit, že by na to nic neřekla, i kdyby to měl být jen popis balonového neštěstí, při němž by se musel vypořádat s tím, že před ním byl někdo jiný, akribicky podrobné vyličení, jak je znám od ní, když začal obal balonu hořet, tkanina se celá na pohled rozechvěla a náhle se vzdula, ozval se nehluchý třesk, než plameny rozčísly jiskřivě jasné letní nebe, a z jejího stanoviště bylo z bezpečné vzdálenosti vidět jen chaoticky poletující drobné figurky, které se řítily z převrácené gondoly na pláň.

Ano, už vůbec nepochybuju o tom, že právě v Bailey's na Gloucester Road mi Margareta vyprávěla o svých schůzkách s Hirschfelderem ještě před svatbou, vždycky v sobotu, po prvním setkání, v časném odpoledni v jedné jídelně nedaleko London Bridge, v malinké restauraci, kterou vybral on, v místnosti se čtyřmi stolky a bez oken, ne zrovna v důvěryhodném prostředí. Naslouchala jsem jí s pocitem, že to, co říká, se k ní nehodí, vzpomínám si, že na sobě měla přiléhavý tmavě modrý kostým a že si právě nechala ostříhat vlasy sahající jí jinak až na ramena, jejichž špičky se při sebemenším přikývnutí napružily, seděla na barové stoličce s nohama přes sebe a já se marně pokoušela si ho vedle ní představit, s těmi jeho špatnými zuby, které při smíchu zatínal, jeho

váhavými gesty, když objednával, což číšník téměř neregistroval, a na klíně obligátní plastikovou taškou plnou knih, o níž se opakovaně zmiňovala pokaždé, když mluvila o jeho nekonečných toulkách po antikvariátech a levných knihách, jako by tím o něm říkala něco, co bylo třeba vyslovit. Ten večer mi to nešlo dohromady, její parfém a zápach, jaký znám u starých mužů, dívala jsem se na ni, jak si na stehnech uhlazuje sukni, jak se usmívá do zrcadla za pultem a špulí pusu, a říkala jsem si, co ji přimělo k tomu, aby se s ním týden co týden chodívala najíst, aby se s ním vždy přes pozdní hodinu rozhodla stejně jako on posnídat, což pak zabralo celý den, a aby pak po uplynutí lhůty, kterou si určili, bez dalšího přijala jeho nabídku k sňatku.

Bylo to taky ten večer, kdy jsem se jí zeptala, co v tu dobu věděla o jeho psaní, a ještě si vzpomínám, jak se musela delší chvíli přemáhat, aby zvládla nával smíchu.

„Jeho psaní, ach, jeho psaní,“ vyprskla pak, až se jí napnuly hlasivky: „Opravdu si myslíte, že na mě dělalo nějaký dojem?“

Nevím, jestli čekala, že jí na to kývnu, ale nejspíš si ani nevšimla, že ji jen pozoruju a mlčím, tak roztržitá se mi najednou zdála.

„To je absurdní,“ prohlásila tónem, jako by se musela bránit nějaké výčitce. „Mně řekl, že je knihovník, a trvalo mi celou věčnost, než jsem ho vůbec prokoukla.“

S tím jsem se samozřejmě nespokojila.

„To přece nemohlo být všechno.“

„Nejsem si tím jistá,“ odpověděla. „Ale vím, že byl zaměstnán na půl úvazku a každé odpoledne trávil ve svém pokoji v hotelu Palace.“

„V hotelu Palace?“

„Ano,“ řekla. „Ale hotel Palace v Southend-on-Sea měl přirozeně své nejlepší časy už dávno za sebou.“

O tom jsem se mohla sama přesvědčit a jen s obtížemi si představuju, jak Hirschfelder vysedával každé odpoledne ve své pracovně ve druhém patře, nedotčen změnami kolem sebe, možná neměl dokonce ani potuchy o tom, že se z bývalého luxusního hotelu mezitím stal levný hodinový hotel, do něhož se vchází zadním vchodem. Nevím, kdy se tam ubytoval, ale je pravděpodobné, že zpočátku ještě potkával na chodbách poslední regulérní hosty, zaměstnané muže, kteří se chtěli jednou za život vyspat se ženou v jedné posteli, v té, již si před půlstoletím pro sebe a svou metresu vybral ve vší počestnosti nějaký ředitel banky, sezonní hvězdičky z divadla ve West Endu či furianty, které v jídelně za prachsprostou almužnu obsluhovali úslužní číšníci a kteří jedli z téhož porcelánového nádobí jako svého času leckterý baron či baronka, stačilo jen trochu zalistovat v knize hostů, aby člověk mohl vyhodit pár nejurozenějších jmen do vzduchu jako hrst konfetek. Nějakou dobu sem asi ještě docházeli i pánové, kteří přespávali jinde, aby se po ochozeném koberci prošli ještě jednou svou minulostí a nahlédli do prázdného tanečního sálu, jako by stačila jen jejich vzpomínka a balerína opět začne vytáčet své piruety za zvuků smyčcového orchestru, a pokud nebyl ke všemu hluchý, musel něco z toho všeho zaznamenat, něco z přízračného života v biliárovém salonu přeplněném stoly a židlemi a z baru, v jehož flekatých zrcadlech se opět zjevovaly tváře lidí, kteří tu v mé bujně fantazii strašili jako duchové, pánové ve fraku a cylindru, dámy s péřovým boa nebo cigaretovou špičkou a účesy jakoby připlácnutými

k hlavě, než do sužované budovy vpadly autobusy plné důchodců. Na jeho vyvýšeném místě nad pláží, říkám si, se mu někdy v noci muselo zdát, že je v lodi, která najela na břeh, ať jasně osvětlené nebo už ztemnělé a líně se kývající v podzimním větru, v jakési mírně rozkolébané truhle, která se vztyčena za sténání naklání nad hemžícími se víkendovými hosty a teprve s příchodem soumraku se za slyšitelného praskotu zklidňuje. Brnkání a troubení z esplanády před hotelem, houkání aut a hluk z hráčských doupat odezněly, a když se snažím, zahlédnu ho stát u jeho jakoby zpěněnými vlnami omývaného okna, představuji si, že tak zůstane delší dobu a vyhlíží přes groteskně vyčnívající tyče zábavního parku na neklidná světla v ústí Temže, přes údajně nejdelší molo na světě, po němž se za dne za hravého drkotání sune úzkokolejka, jako by chtěla své pasažéry protáhnout kolem posledního nárazníku až na vodu a dál rovnou do nebe.

Margareta si celkem netečně vyslechla mé nostalgické blouznění, jemuž jsem už jen kvůli tomu jménu propadla, než jsem onu budovu vůbec spatřila, a její reakce musela být pokusem se co nejlépe obrnit proti všem sentimentalitám.

„Nájem za jeho pokoj jsem platila dál,“ řekla hlasem, který měl znít rozhodně. „Od jeho smrti tam všechno zůstalo beze změny.“

Nedokážu si už vysvětlit, proč jsem se o to zajímala, ale ještě vím, jak jsem se najednou rozrušila, jako bych byla na stopě nějaké senzace, a pokoušela se představit si, co by na to řekl Max, kdyby mě viděl, jak pomalu odkrývám Hirschfelderovu hru na schovávanou, to tajnůstkářství s jeho mistrovským dílem.

„Takže tu ještě musí být jeho rukopis.“

Řekla jsem to, jako bychom celou tu dobu nemluvíly

o ničem jiném a ona tedy musela vědět, o čem je řeč, a udivilo mě, že se tím nedala zmást.

„Nevím, jestli bych to tak nazvala,“ odpověděla. „Je to několik krabic papíru, stovky, ne-li tisíce stran, ale určitě ne to, co čekáte.“

Potom mi vyprávěla, jak si Hirschfelder téměř denně po celé roky zaznamenával svá pozorování větru a počasí, vždy s datem a hodinou, evidoval zbarvení nebe a moře, oblaka a jejich proměny, sled přílivů a odlivů, jak si sestavoval seznam příjždějících a odjíždějících lodí a neustále se pokoušel popsat náhlý příchod tmy, a to bylo asi tak všechno. A tenhle rukopis jsem pak o několik dní později držela při své návštěvě u Margarety v rukou.

Z mistrovského díla, na němž údajně pracoval, jsem nenašla jedinou řádku, sebemenší náznak, a když jsem se na to Margarety ptala, naznačovala jí, co jsem o tom od Maxe slyšela, a chtěla vědět, neexistovala-li nějaká ukrytá pozůstalost, jen unaveně mávla rukou: „Nezačínejte s tím ještě i vy.“

A počastovala mě podrážděným pohledem, srdečnost, s níž se mi do té chvíle věnovala, byla pryč.

„Na to se mě po jeho smrti ptala spousta lidí,“ řekla. „Zjevně si všichni mysleli, že něco skrývám.“

Podle Maxe to bylo panorama století, které chtěl Hirschfelder z původně mnohem skromnějšího plánu stále dál rozšiřovat, ještě si vzpomínám na ten příval slov, šlo o čtyři srazy jedné vídeňské třídy, která krátce po takzvaném anšlusu maturovala, a jak se na takový sraz sluší, mělo jít samozřejmě o čtyři termíny jakýchsi soudních tribunálů. Počínaje společným víkendem posledních tří dosud žijících kamarádů v horském hotelu kdesi v Alpách, tři starců žádostivých probírat se vzpomínkami, z nichž se postupně vynořují tři mrtví,

se měl děj vracet v divokých zákrutách z přítomnosti do minulosti, vykládal mi, dalšími zastaveními měla být levná cesta autobusem do Paříže v sedmdesátých letech, večer v jedné vídeňské vinárně s mladým vínem v padesátých letech a jednoleté výročí maturity na jaře před válkou, pokud jsem tomu dobře porozuměla, průsečíky, v nichž se setkávalo jednadvacet životních příběhů, v nichž chtěl Hirschfelder údajně sledovat jen jednadvacet možností svého vlastního života, který byl jeho vyhnáním brutálně přerván, jednadvacet otázek, co by se stalo, kdyby byl mohl v zemi zůstat. Přitom jeho dilematem bylo právě to, že doma by byl neměl žádnou volbu, jak zdůraznil, a ještě vím, jak řekl, že celý ten podnik by tak byl rozporem sám o sobě, a jak nápadný mi jeho pokus o záchranu připadal, jak lehkovážné tvrzení, jímž to uzavřel, že u tohoto tématu to ani nemohlo být jinak.

Na to jsem souhlasně přikývla, aniž mě napadlo, že Hirschfelder se možná myšlenkou, že svůj rukopis před smrtí zničí, vůbec nezabýval, jak si dnes někdy myslím, až příliš určitý byl Max ve svých obavách, a pořád si nemůžu zvyknout na to, že kromě vzdorovitého a sebeospravedlňujícího titulu jeho nestoudné tautologie *Živí žijí a mrtví jsou mrtví* už nic dalšího neexistuje.

Taky na příkrost tohoto bonmotu jsem musela to odpoledne v Rakouském institutu myslet, když jsem si všimla, že většina přítomných stojí před vlastními fotografiemi. Byly mezi nimi studiové fotografie, upjaté záběry mladých lidí v nedělních šatech, hledících s jakousi rozpačitou pýchou do kamery, momentky rozesmátých tváří, skupinové portréty se šipkou ukazující na jednu z hlav, na okrajích vybledlé, ale až na výjimky se u všech zdálo, že by se ty snímky

měly vrátit nebo posunout o něco dopředu, mělo by být vidět okamžiky před stisknutím spouště nebo po něm, aby se vytratil pocit, že to nejdůležitější z nich bylo vyretušováno, všechno, co by mohlo být jen náznakem doložit jejich osudy, a přece mi překvapivě nečinilo potíže si je sloučit s postavami, které stály před nimi a působily na mě jako jejich vlastní voskové kopie. Umělé osvětlení rušilo jakýkoli vjem denní doby, okna mi najednou připadala neprodyšně uzavřená, tak vydýchaný byl najednou uvnitř vzduch, a šepot dam a pánů, jejichž životopisy byly úhrnem rozptýleny po celé zeměkouli jako děravá síť, jak bylo z popisků k fotografiím vidět, měl v sobě cosi nadpozemského, jejich řeč mi zněla, jako bych najednou slyšela mluvit osoby v němém filmu. Kdykoli jsem se na ně podívala, ponoukalo mě to roztáhnout prudce závěsy, vpustit dovnitř vzduch, světlo, dobrat se jistoty, že venku je léto, už celé dny stále stejný vysoký tlak s teplotami přes třicet stupňů, a když mě napadlo, že o některých z nich ani nevím, kde leží místa jejich narození a že bych musela nejdřív zalistovat v atlase, kde je přesně Bukovina, kde Banát a Halič, vzpomněla jsem si na ilustraci, kterou jsem objevila v jedné sbírce hororových příběhů, na níž byla krajina v Karpatech celá pod sněhem a nad ní právě vycházel bledý měsíc.

Hirschfelderova fotografie visela hned vedle vchodu na toaletu, čemuž se Margareta, když jsme se před ní konečně ocitly, jen zasmála, ale ještě vím, jak mi její smích připadal jaksi bezmocný. Přirozeně to byla čirá ironie, když mi vykládala, že Hirschfelder věděl, jak to tu chodí, a pravděpodobně by se nedivil, že se dostal právě na tohle místo, koneckonců pořád ho někdo fotil, při pokusu přechíst si v pátek odpoledne

v knihovně institutu noviny narazil na zavřené dveře nebo mu úředník sdělil, že pošta ještě nepřišla, nebo se ten náfuka, který dřepěl ve své lóži jako zmlácený boxer, vrátný, jehož nástupce jsem zažila jen v podřimujícím stavu, podíval na hodiny a prohlásil, že je mu líto, ale před čtvrt hodinou mu začal víkend. Margareta přitom zachovávala kupodivu celkem klid, a zatímco se ohlížela po kulturním atašé, který kolem nás křepčil s podnosem plným skleniček a s oběma sekretářkami po boku jen na všechno horlivě přikyvovat, pokoušela jsem si představit, jak Hirschfelder ještě i za tohle odmítnutí poděkoval, jak se pak musel nějakou chvíli nerozhodně přehrabovat v knižních regálech, v nichž jsem později marně hledala jeho knihu, a nakonec se beze slova vzdálil.

Když o tom Margareta mluvila, jen potřásla hlavou, k ničemu dalšímu se strhnout nedala, ale celou dobu jsem viděla, kolik přemáhání ji stojí, aby ho za to neodsoudila.

„Je pro mě nepochopitelné, že se nebránil,“ řekla nakonec. „Ale když jsem se ho ptala, proč připouští, aby s ním ti hulváti takhle jednali, odpovídal, že to jsou jeho lidi, a své lidi že si bohužel vybírat nemůže.“

Už tohle mi nedávalo velký smysl, ale bylo to ještě zamotanější a já začínala rozumět její poznámce, která jí opakovaně uklouzla, že to s ním prostě občas nebylo snadné.

„Když jel do Rakouska, vždycky se vydával za Angličana, protože by to prý jinak nevydržel,“ pokračovala. „Ten rozpor mu přitom podle všeho vůbec nedocházel.“

Domnívala jsem se, že se až na jedinou výjimku v té zemi už nezdržoval, a byla jsem překvapená, jak náhle zareagovala, když jsem se o tom zmínila.

„To je přece úplná hloupost.“

Byl to samozřejmě zase Max, kdo mi to nasadil do hlavy, ale než jsem mohla blíže vysvětlit, jak jsem to myslela, vzala si slovo, a rozhodnost, s níž to udělala, mě definitivně přiměla se odmlčet.

„Byla tu ovšem ještě ta oficiální návštěva,“ řekla, jako by jí nebylo příjemné si to připomínat. „Opravdu jen jednou, a i to bylo víc než dost.“

Ta nárážka se týkala udělení Státní ceny Hirschfelderovi, ale o tom Margareta nechtěla mluvit, jakož ani o ostatních absurdnostech, jak se vyjádřila, pozváních s podpisem vídeňského starosty k výročním oslavám bývalých spoluobčanů, kteří stále ještě žili v cizině, pozdravech ke svátkům purimu, pesachu nebo chanuky, které házel se smíšenými pocity viny a odporu do koše, nebo o nezávazných sděleních obci, jež bývaly občas v poště ještě půl roku po jeho smrti.

„Nakonec to přerostlo v úplný jarmareční pokřik,“ řekla. „Přitom on ani nevěděl, co to svátek purim je, a na pesach ani na chanuku moc nedal.“

Hirschfelder se zřejmě nerad nechal tahat za nos, ale přece jen mě udivilo, když pak Margareta vyprávěla, jak jezdíval léto co léto do Solné komory, přestože se předtím celý rok dušoval, že už nikam jezdit nebude, je to prý únavné, a kromě toho nemá v tomhle kraji co pohledávat, i když se tam narodil jeho otec. Brzy po Velikonocích většinou zneklidněl, slyšela jsem od ní, jeho ujišťování působila dost přepjatě, a nejpozději v jednom z prvních teplých dnů vyrukoval s tím, že ještě jednou, naposledy, co si o tom myslí, ale přirozeně už měl všechno zorganizované, domluvené se správou knihovny, a pár týdnů nato ho vždy odvážela do Harwiche k trajektu. Tam přistál před válkou s deseti markami v kapse, a možná to byl

důvod, proč zrovna on, takové lajdačisko, jak mu láskyplně říkala, který na svůj vzhled jinak moc nedal, dbal pedantsky na to, aby byl pro tu příležitost dobře oblečen, jeho vlastní výbava měla být z nejjemnějšího sukna, které budou na kontinentu bezpochyby považovat za britské, elegantní až po kořínky vlasů, jak jsem si ho já vůbec nedokázala představit, když jsem si uprchlíka prohlížela na fotografii, s rozkročenýma nohama, mladého muže s daleko od sebe posazenýma očima, které jako by neměly ve hře světla a stínu řasy.

„Na svých cestách si musel vždycky říkat Smith,“ prohlásila. „To jméno přijal za války, aby tím zakryl svůj původ.“

Potom vyprávěla, že je pak zase odložil a používal jen při svých návštěvách domova, a já nevěděla, co si mám o tom myslet, když mě ve stejný okamžik požádala, abych ji jen nechápala špatně.

„Pro mě byl vždycky tím, čím byl.“

To mi znělo příliš záhadně, a tak jsem to chtěla vysvětlit.

„Poznala jsem ho pod jeho pravým jménem,“ zněla její odpověď. „Je jasné, že to tenkrát muselo být jako cejch.“

Zdůraznila to, jako by nešlo o jednu a tutéž osobu, a ten dojem posílily ještě další nicneříkající poznámky, které hned nato pronesla, zrovna jako by Hirschfelder byl jen na dovolené jako ostatní, starý brach, ne tak úplně košer, možná trochu rozmarný, který si vyrazil na letní pobyt. Víc si nedovolila, pravděpodobně svým nenápadným způsobem, jak o tom mluvil, udával tón, a já poslouchala, jak vypráví o pohlednicích, které jí posílal, s neustále se vracejícími motivy západů slunce, jezerních krajín nebo jeho věčných

kolesových parníků a se stále stejnou větou, že se mu daří dobře, dopisovanou rukou na spodní okraj pohledu, celé to působilo, jako by tam byl ve své křehkosti sám sobě natruc. Scházely mi k tomu fotografie, neměla jsem žádnou představu, jak asi trávil své dny, pokud souhlasilo její ujišťování, že se jednou jedinkrát nepokusil navázat s lidmi kontakt, a říkám si, jestli do toho nevnáším příliš vlastní interpretace, když si někdy z nouze myslím, že fotka, kterou jsem později viděla v jejím domě, v podstatě už stačí, snímek, který ho ukazuje v proutěném křesle na terase hotelu, s nohama přes sebe a vypjatou hrudí, bezpochyby gentlemana ve světlém lněném obleku, botách dvou barev a klobouku, pozéra, jak se zdálo, jehož dělila propast od mužů s těžkými těly zestárlých zápasníků ve volném stylu, kteří vysedávali u sousedních stolů na slunci.

To byla fotografie, na níž se nejvíc podobal návštěvníkům výstavy, zdálo se, že vyzařuje stejnou uzavřenost, a přestože jsem ji tehdy ještě neznala, od začátku jsem pochybovala, jestli má Margareta pravdu se svým tvrzením, že on nebyl jako mnozí vyhnanci celý život na útěku, naopak, hned po válce prý našel díky svému rozhodnutí, že bude žít na ostrovech, jak se vyjádřila, jednou provždy klid.

„Může to znít zmateně, ale právě tím získal opět svobodu pohybu,“ řekla. „Neboť jen proto, že zůstal, mohl stejně tak dobře i odejít.“

Z Rakouského institutu jsme zašly ještě do hotelu Hyde Park a unikly tak z dosahu kulturního atašé, jenž při našem loučení pořád pobíhal se svými sekretářkami sem a tam, jako by se nechtěl nechat lapit nikým z těch, kteří sledovali každý jeho pohyb jako psi číhající na kus žvance, a Margareta mě zpovídala,

za pohledů barmana, který si zjevně nebyl ze samé afektovanosti jistý, jestli nás sem měl vůbec pouštět, a ještě vím, jak jsem sama byla svými odpověďmi překvapena, zejména tím, že jsem víc mluvila o Maxovi než o sobě a nazývala ho stále svým mužem, ačkoli už jím dávno není a nikdy by mě nenapadlo mu tak říkat, dokud jsme ještě byli svoji. V každém případě už o tom odpoledni neztratila jediné slovo a i já se držela zpátky, jako by náhle bylo tabu o tom mluvit a místo toho bylo životně důležité dozvědět se něco o velrybě, která týden předtím uvízla kdesi na pobřeží, o svatbě manekýnky s žokejem s křivýma nohama, o nevysvětlitelných rozmarech počasí a bůhvíco všechno se mnou ještě probírala, zatímco oba obchodníci, kteří stáli u pultu vedle nás, ztichli a s otevřenou pusou naslouchali, jako by šlo o jejich vlastní osud. Proto jsme nezůstaly déle než hodinu, ale než jsme vyrazily ven, zapřísahala mě, abychom se sešly ještě jednou, ale někde, kde to nebude tak příšerně nóbl, a když jsme o několik dní později seděly uprostřed skupiny turistů před panoramatickým oknem a přihlížely, jak se oddíl jezdců ve vojenských pláštích sune parkem kolem strašidelných stromů a jejich líně zpomalené pístové pohyby trupů v sobě mají cosi surreálního, jak se koně, z nichž se kouřilo, pohybují se svěšenými hlavami nemotorně po písku, nevěděla jsem, co mi chce ukázat, ale vzpomínám si, jak jsem zírala ven, jako bych čekala, že uvidím odnikud se vynořivší apokalyptické hřebce, preludy klusající po půdě sežehlé dlouhodobým suchem a směřující přímo k nám.

Hned příštího rána po našem setkání v Rakouském institutu mi Margareta zavolala a navrhovala, že bychom se mohly vidět, a i když jsem zprvu váhala, přece jen to byl počátek řady schůzek, o nichž

pořád ještě nevím, zda nebyly z její strany přípravou, naladěním na to, s čím se mi nakonec ve svém domě svěřila, s možností, že Hirschfelder před více než půlstoletím zabil jednoho muže. Skutečně si někdy myslím, že tomu téměř nic nenasvědčuje, a když se sama sebe ptám, kde se v ní vzalo přání učinit právě ze mě svou důvěrnici, nenalézám odpověď, a naše společné hodiny vnímám jako nevinná setkání, jakými snad i byly, slyším ji říkat dítě, ale dítě, a vzpomínám si, jak jsme seděly proti sobě v kavárně na Sloane Square a plánovaly, co ten den podnikneme, nebo ho zakončily večer v Bailey's na Gloucester Road, aniž se hovor jedinkrát stočil na Hirschfeldera, jako by to nebyl on, kdo nás dal dohromady. Zdálo se, že když jsme vyrazily do Richmondu, seděly na břehu Temže a pozorovaly výletní lodě, nemělo to s ním už nic společného, a pokud v tom nějaké propojení vidím, pak snad ve sbírce kuriozit, kterou mi předvedla, když jsme obcházely muzea v South Kensingtonu, v zázračných porodních židlích s intarziemi svatých, na nichž generace kajícnic vyvrhovaly za neustálého modlení před kanovníkem plod svého těla, v porodních kleštích z minulého století, jež vyvolávaly hrůzu, připomínající odtržené kovové paže obrovské langusty, ve svěracích kazajkách z juty a kůže s kousacími roubíky nebo v železných, metráky vážících klecích rozežraných rzí, které se v nejtemnějších dobách anatomie překlápěly přes dřevěné rakve proti vykrádačům hrobů a zmrtvýchvstání, všechny ty pozůstatky z dějin lékařství, jež se mě tenkrát nedotýkaly, ale zpětně mi přijdou jako skrytá hrozba, věštba, jako výrazná indicie, jež mi musela uniknout.

Byl jasný den, neděle, když jsem za ní jela do Southend-on-Sea, na Picadilly Circus jsem si koupila

noviny a očekávala několik nečinných, lenivých hodin pod širým nebem u moře, pro mě za mě třeba i na promenádě, s dětmi kvičícími jako selátka, jež své rodiče z periferie vlečou s balonky v rukou od jednoho krámku s cetkami ke druhému, jak to musel mít Hirschfelder stále před očima. Dojalo mě, když jsem ji uviděla stát v jejích červenobílých puntikatých šatech samotnou na nástupišti, a měla jsem dojem, že mě z nějakého důvodu jen nerada odvádí do knihovny, v níž on až do odchodu do penze pracoval, do bunkru z pálených cihel na výpadovce, jenž jako by se chvěl v prudce dopadajícím slunečním světle, ale když bylo zavřeno, přece jen jí zřejmě přišlo líto, že mi nemůže ukázat místo, kde pracoval. O málo později jsem vedle ní klusala dolů cestou, po níž denně chodil, po hlavní ulici, která byla jako po vymření nebo po přepadení nějakou bandou z westernu, nikde nic než kočka stočená na zápraží, opilec močící do záhonu květin, papír poletující před železnými mřížemi obchodů, ačkoli bylo bezvětrí, na kupoli rozpadající se budovy jsem objevila německé slovo *Kursaal*, a hotel tu stál s balastem tisíců nesmyslně prosezených odpolední, se zčásti zahalenou fasádou, aniž se na své vyvýšenině nad pláží seabeméně pohnul.

Až na psací stůl se židlí a pohovku byl jeho pokoj prázdný, na pohovce ležely rozložené jeho pozoruhodné záznamy, v nichž jsem listovala, zatímco Margareta stála za mnou. Stránky byly popsány strojopisně od okraje k okraji, všechny záznamy zřejmě záměrně stejně dlouhé, a když jsem při prvním pohledu ihned zaznamenala stále stejné fráze, nepokoušela jsem se ani číst dál, ani jeho poznámky psané rukou, a jen naslouchala, jak Margareta zadržovala dech. Potom jsem se posadila, ona o krok postoupila, otevřela

okno, okamžitě k nám dolehl křik racků a já se jí zeptala, na kolik let sem přijel.

Ještě si vzpomínám, jak váhala s odpovědí, jako by měla strach, že prozradí něco, co by si raději měla nechat pro sebe.

„To se ani nedá v letech vyjádřit,“ řekla pak hlasem, který zněl najednou unaveně. „Musela to být polovina života.“

Ta slova mi ještě táhla hlavou, když jsem za ní procházela domem, v němž byl dosud patrný duch obou jeho dřívějších žen, a něco z nich tu ještě přežívalo v prachu na krbové římse, v záclonách zatažených ve všech místnostech, porcelánových figurkách mezi nakupenými knihami v obývacím pokoji, modelu plachetnice nebo skříňce na šití, jež stála zřejmě už celou věčnost rozevřená na podlaze pokojíku. Bylo to tu cítit po mokrém prádle, konzervě se žrádlem pro psa a Eau de Cologne, a její úsměv, s nímž otevírala jedny dveře za druhými, jako by se za nimi musel vynořit Hirschfelder, končil pozvolným poklesáváním koutků úst, na což jsem zareagovala stísněností, která mě obvykle přepadávala, když jsem se s lidmi setkala poprvé uvnitř jejich čtyř stěn a všechny možnosti se ztenčily na nemožnost oněch osmdesáti, sta nebo sto dvaceti čtverečních metrů, v nichž pobíhali v punčochách, vykonávali tělesnou potřebu při otevřených záchodových dveřích nebo usínali s nohama nahoře u televize, a já se pokoušela si ho představit v jeho houpacím křesle, jak listuje v obrazové publikaci a někdy se s prstem vloženým mezi stránky na minuty zarazí, zatímco ona sedí proti němu, venku se schyluje k bouřce a děti sousedů pouštějí draky. V celou hodinu jako by údery hodin ohlašovaly nevíтанou návštěvu, on na ni pohlédne a napřímí se, aby

se zaposlouchal, a s ulehčením opět klesne do polštářů, když nikdo nepřichází, a opět nastává ono šelestivé ticho, jakoby z popraskaných vaječných skořápek, zvuk střepin, jenž ve mně vyvolával představu ciferníku, který se ohýbá a natahuje do délky, až se ručičky prázdně otáčejí ve vzduchu.

Margareta mi připadala jako někdo úplně jiný, s tak malým sebevědomím se pohybovala po vlastním domě. Zatímco přecházela z pokoje do pokoje a stále se za mnou otáčela, jestli ji sleduju a neztratila jsem se mezi regály knih, seděl jí na hlavě drdol účesu jako obrovský pavouk. Dávala najevo jakousi hranou zapomnětlivost, s níž rádi koketují staří lidé, když se zastavila, aby něco řekla, a z úst jí nakonec vyšly samé bezvýznamnosti, než mi konečně začala vyprávět o té vraždě, aniž seabeméně zvýšila hlas.

Zprvu jsem jí přirozeně nevěřila a jen se smála, když chtěla vědět, co bych dělala, kdyby mě můj muž jednoho dne vzal za ruku a svěřil se mi, že někoho zabil.

„Kryla byste ho?“

Bezděčně jsem potřásla hlavou.

„To záleží na okolnostech.“

„Co byste udělala?“

Jen jsem pokrčila rameny.

„Kryla byste ho, nebo s tím šla na policii?“

„Já nevím,“ řekla jsem pořád ještě váhavě. „Ale bylo by to pravděpodobně tak jasné, že bych se ani nemusela rozhodovat.“

Prohlídka skončila a já seděla proti ní v kuchyni, zatímco ona ukrajovala druhou porci jablečného závinu a hrdě mi ji předložila, bylo to Hirschfelderovo oblíbené jídlo, jež upekla zvlášť pro mě. Aniž se starala o má odmítavá gesta, přistrčila talířek zase ke

mně, smetla ze stolu drobky a vyklepala si šaty. Pak sňala brýle, uhladila si vlasy nad ušima, spočinula rukama na spáncích, lokty opřela o stůl a pohlédla na mě. Na špičce nosu se jí objevily krůpěje potu, a o naléhavosti jejího pohledu nemohlo být pochyb.

Bylo to prý pouhých pár dní před jeho smrtí, když to u Hirschfeldera propuklo, a sotva se pustila do podrobností, už jsem vůbec nepochybovala o tom, že to myslí vážně, když zdlouhavě vyprávěla, jak ji opakovaně volal a kdykoli k němu do pokoje vešla, do temné, nevětrané komory, pokaždé měl odkopanou přikrývku a zase s tím neodbytně začal. Jenom jak mluvila o tom, jak se mu leskly zornice a do všech stran z něho stříkaly kapky potu, v nichž jako by se spaloval celý jeho život, jak mě ujišťovala, že v něm bylo cosi úpěnlivě žadoníciho, prosícího, přál si, abych mu uvěřila, říkala, to všechno mě přesvědčilo. Neboť i kdyby chtěla, tolik patosu by nedokázala zahrát, a já jí naslouchala se směsí zvědavosti a odmítání a pokoušela si představit, jak sedí u jeho postele a domlouvá mu, rozptyluje jeho obavy, mohla ho mít za pomateného nebo si myslet, že jsou to všechno jen výtvary jeho fantazie.

„Byl to zápal plic,“ řekla, jako by ji samotnou nevinnost těch slov překvapila. „Na to se už přece dneska neumírá.“

Přestože jsem o tom sama přesvědčena nebyla, neodporovala jsem jí.

„Počátkem dubna si ještě jako každý rok zaplavával v moři, a o měsíc později byl mrtvý,“ dodala. „Mezitím jsem sama zakusila, co z něho ta nemoc udělala.“

V duchu jsem si říkala, co v tu dobu vlastně dělal ve vodě, a chtěla se jí na to zeptat, ale zase mě předběhla.

„Už jsem to jeho sebeobviňování nemohla snést.“

Trpkost v jejím hlase se nedala přeslechnout, a já si vzpomněla, že se ani jednou nezmínila o tom, jak nesnesitelný dokázal kvůli nějaké směšnosti být, a že se pak sama musela krotit, jako by bylo rouháním, byť jen náznakem o jeho velesvatosti pochybovat. Když jsem ji vzala za slovo, řekla, že se stávalo podnětem unavujících tirád, kdykoli zapomněla vrátit na místo nějakou knihu, že bylo hotovou tragédií, dala-li nažrat psu od sousedů nebo pozvala jejich děti do domu na sklenici limonády, a když se párkrát objevili ve společnosti, buď u páru sochařů, který bydlel v téže ulici, nebo u jednoho z jeho kolegů z knihovny, neobešlo se to pak vůči ní bez výtek. Jaký div, že se od prvního dne, kdy dostal horečku, vzpíral jít do nemocnice a pořád stejně argumentoval tím, že už přestál jiné katastrofy, že ji z čiré tvrdohlavosti žádal, aby mu držela domácího lékaře od těla, a mně se tudíž zdálo jen logické, že se zpočátku nijak nestracho-ovala, nachlazení, říkala si prý, je v tuhle roční dobu úplně normální, přestože po celý den foukal od moře vlahý vítr, který s sebou přinášel pouštní písek, vítr, v němž rackové bez jediného mávnutí křídly dlouze plachtily nad hlavami lidí na promenádě.

Potom mluvila o tom, jak na pobřeží zahlédla první lehátka a že květy magnolií vyrazily příliš brzy a ona ho nejdříve požádala, aby ji vzal v létě s sebou, aby odjeli spolu, a ještě si uvědomuju, jak absurdní mi ta souvislost přišla, když se vytrhla ze zasnění s poukazem na to, že zemřel právě v době oslav padesátého výročí konce války.

„To se mi pak zdálo vůči němu jako výsměch, když o několik týdnů později část mola shořela,“ řekla, jako by právě to bylo rozhodující. „Koneckonců vždycky žertoval, když mu pohled na molo zase

jednou ztrpčoval život, a tvrdil, že by ho bylo potřeba zapálit.“

Nato mě nějakou chvíli mlčky pozorovala, a když začala nenadále mluvit o jméně, o němž se Hirschfelder v posledních dnech stále znovu a znovu zmiňoval, ačkoli se mu přes její otázky jinak vždy vyhýbal, nebylo možné přeslechnout v jejím hlase stěžující si tón.

„Nejdřív mě až do omrzení přesvědčoval, že nikdo toho jména neexistuje, a najednou se za ním měl skrývat muž, kterého zabil.“

Na jméno, o které šlo, přišla údajně pokaždé řeč, když u něho byli ti dva, Hirschfelderovi známí z válečných dob, kamarádi z Vídně, Bledý a ten s jizvou, jak jim říkal, každé dva tři roky ho takhle přepadávali, a ještě vím, jak mi vyprávěla, že si pokaždé pro sebe zabral obývací pokoj, ti dva se tam rozvalili v křeslech, kouřili doutníky, aby dělali dojem, a vůbec se chovali, jako by byli doma, on vedle nich upjatý, cizí a napůl ztuhlý, byly to provokující zjevy, které chtěly zřejmě ukázat, že to někam dotáhly. Občas se celým domem rozezněl jeho zmučený smích, jímž reagoval na jejich nucenou veselost, a mně se stačí jen podívat na jeho fotografii nad psacím stolem, abych si připomněla, jak Margareta napodobovala ten mečivý smích, při němž jsem si pokoušela představit, jak alespoň na pár okamžiků zmlkli, když se z jejich hovoru vynořily ty tři slabiky, jak snížili hlasy a pohlédli jednou na něho, jednou na ni, paní domu, ačkoli ta z jejich němčiny ničemu nerozuměla.

„Točilo se to kolem téhož Harrassera jako ty dny před jeho smrtí,“ řekla Margareta. „To jediné jsem z toho vyrozuměla.“

Potom vyprávěla, že Hirschfelder vždycky tvrdil, že se musela přeslechnout, když chtěla vědět, kdo to

byl, a jí bylo jasné, že to musí souviset s tím, jak ty dva návštěvníky vždy jednou za čas vítal s přehnanou radostí, za níž se skrývala jen jeho rezervovanost, jak s nimi proti svému zvyku až do noci popíjel a den nato je dotáhl na promenádu a molo, aby si na nich, jakmile zmizeli, vylil za nejhrubšího spílání zlost a nadal jim do holot a svinské pakáže, do Židů, jako by sám nebyl jedním z nich, a víno, které přivezli, spláchl do výlevky.

Byla to zvláštní historka, a ať jsem chtěla nebo ne, přistihla jsem se zase jednou při myšlence, co by na to asi řekl Max, a nejraději bych jí odpověděla, ať se tím tak nevzrušuje, než jsem si uvědomila, jak mě to samotnou dráždí.

„Zní to, jako by si z vás ještě na smrtelné posteli tropil žerty,“ dostala jsem nakonec ze sebe nemotorně. „Sama musíte vědět, co si o tom máte myslet.“

Přisunula jsem si židli ke stolu, pohlédla na její ruce, jež měla složené v klíně dlaněmi vzhůru, a mlčela jsem. Na prostředníku a prsteníku měla dva prsteny, které se k sobě hodily, a zatímco jsem si lákala hlavu, zda pocházejí od jejího prvního muže nebo od Hirschfeldera, zdálo se mi najednou, že ke mně její hlas doléhá se zpožděním, a upřeně jsem se zadívala na její rty, jako bych z nich chtěla odečíst, co říká. I když tomu nic nenasvědčovalo, obávala jsem se, že by si mohla myslet, že ji neposlouchám, a nějakou chvíli jsem vyčkávala, než jsem se zase odvážila sklopit oči.

„Ve válce byl přes rok v jednom táboře,“ řekla. „Sdílel tam s tím mužem a oběma chlápky jednu místnost.“

Venku projíždělo auto a zatímco jsem myslela na to, jak je směšné, že se po tak dlouhé době pořád ještě v jistých situacích ptám, co by tomu řekl Max, je

to takový můj zlozvyk a vytáčka, když sama nevím, jak dál, zahlédla jsem, jak auto za jejími zády z výřezu okna zmizelo. Pak byla ulice sbíhající širokým obloukem k moři opět prázdná, chvějící se sled stále stejných, na okrajích mihotavých obrazů, jako by je někdo natočil ruční kamerou a rychle pouštěl, a musela jsem se držet, abych ji náhle nechytla za ramena jako náměsíčnou. Z modré oblohy padl můj zrak na její boty, které stály v předsíni srovnané pár vedle páru, a při představě, jak večer přechází sama z jednoho pokoje do druhého, zhasíná světla a ve tmě ještě pár minut postojí za záclonami, sevřelo se mi hrdlo.

Margareta mezitím mlčky vyhlížela ven, a když opět promluvila, byl její hlas tak slabý, že jsem jí skoro nerozuměla.

„Bylo to na ostrově Man.“

O internačních táborech na tomhle ostrově jsem slyšela, ale nevěděla jsem, jak se tam někdo jako Hirschfelder mohl dostat, a zadržela jsem se:

„On snad nebyl utečenec?“

Viděla jsem, jak v bezradném gestu rozhodila ruce.

„Potom nechápu, co na tom ostrově hledal,“ řekla jsem. „Tam přece nešel nikdo dobrovolně.“

Opět nechala uplynout nějakou chvíli.

„Na okolnosti se mě neptejte,“ odpověděla nakonec.

„Já jen vím, že před smrtí nemluvil už skoro o ničem jiném než o ostrově Man.“

Víc jsem se toho od ní ten den nedozvěděla, ale má zvídavost se definitivně probudila a já se rozhodla, že místo abych psala o výstavě v Rakouském institutu, využiju zbývajících času v Londýně a budu raději sledovat tenhle příběh, ačkoli ona o něm k mému údivu už za celé odpoledne neztratila jediné slovo. Když jsem se vydala na cestu, byla už tma, Margareta mě

doprovodila k nádraží a během celé cesty skoro nepromluvila, šla po mém boku, a nakonec se do mě i zavěsila. Překvapilo mě, když jsem ucítila tlak její paže, a z vlaku jsem se za ní dívala, jak tam stojí a mává, a pociťovala jsem střídavě ulehčení, že jsem jí unikla, a nesmyslné přání na příští stanici vystoupit, vrátit se a vtisknout jí na tvář polibek.

Den nato jsem zavolala matce do Štýrska a požádala ji, aby mi poslala exemplář Hirschfelderovy knihy, pokud není rozebraná, taky v Goethe-Institutu na Exhibition Road jsem se po ní marně ptala, a anglický překlad podle Margaretě žádný nevyšel. Nepodařilo se mi dovolat se jeho první ženě, penzionované sekretářce jedné advokátní kanceláře, která žila se svým mužem v Islingtonu, ale překonala jsem ostych před záznamníky a namluvila jí na pásek, že bych se s ní ráda setkala, napsala jsem, aniž jsem znala adresu, do vídeňských novin, u nichž pracovala jako redaktorka jeho druhá žena, a když jsem se pak ještě domluvila i se svou novou přítelkyní na následující víkend, byl okruh jeho tří žen uzavřený. Skutečně jsem dokonce přemýšlela o tom, že ještě vyhledám oba jeho návštěvníky, o nichž mluvila, abych se snad něco dozvěděla i od nich, ony tajuplné postavy, které se u něho údajně vždy objevily jako poslové zlých zpráv, ale neřekla mi ani jejich jména a já nevěděla, kde je hledat.

Mně samotné nebylo jasné, co si od všech těchhle pokusů slibuju, ale když jsem se opět po jedné procházce podél Temže ocitla v Tate Gallery, tušila jsem, že je to proto, abych si prohlédla obraz, který Margareta označila za Hirschfelderův oblíbený, Turnerův *Snow Storm* s neobvykle dlouhým dodatkem k názvu *Steam-Boat off a Harbour's Mouth making Signals in Shallow Water and going by the Lead*, ba co víc, *The*

Author was in this Storm on the Night the Ariel left Harwich, a jako bych od toho očekávala odpověď, zírala jsem na namáhavě sněhovou bouří se propracováající parník, jehož příď se právě nořila do vln, zatímco na oblé zádi hořelo světlo a kola, která už vír nejspíš rozvrátil, působila, jako by zářila zevnitř, byla to smršť, kroužící vír obrovské síly, pod jehož náporem šla křehce působící loď málem ke dnu.

Myslím si teď, že právě tam se mi Hirschfelder nezbytně definitivně vkradl do myšlenek, a nevím proč, ale kdykoli jsem si ho od té doby pokoušela představit, byla to právě ta noc před jeho přejezdem na ostrov Man, na niž jsem pomyslela ze všeho nejdřív, noc, kterou strávil s Bledým a tím s jizvou zavřený v jedné londýnské škole a o níž se Margareta zmínila jen krátce, tahle noc a co se mu asi během ní honilo hlavou. Z toho mála, co mi o něm vyprávěla, se mi okamžitě poskládaly zcela konkrétní scény a pořád mě udivuje, jak snadno jsem ve své fantazii dokázala překlenout prázdná místa, která nevymizela přes to, co všechno jsem se o Hirschfelderovi později dozvěděla. Moje jistota, že to muselo být právě tak, jak jsem si to v hlavě představovala, a nejinak, byla zpochybňována tím víc, čím dál jsem se ve svém pátrání dostávala, až jsem si nemohla být jistá, že se to všechno událo právě takhle, ale pořád ještě jsem si mohla být jistá, že se to tak udát mohlo.

kapitola druhá

LONDÝN

17. KVĚTNA 1940

Bylo po půlnoci, když se konečně na holou dřevěnou podlahu třídy uložili i poslední muži, a kamna, v nichž zatopili, přestože ve dne se už udělalo teplo, ještě kouřila, dým jako by se v místnosti nepohnul, a tak nedbali předpisů a vytáhli nahoru obě okna. Stráže hlídkující venku to jednoduše přehlížely, jejich kroky se blížily a vzdalovaly, skřípot po šterku zněl jako vzdálený příboj, vrzání jejich řemenů, škrábání a drhnutí, když si muži přehazovali zbraně z jednoho ramene na druhé, jejich obrysy se na okamžik zjevovaly v rámu, jeden vlevo, druhý vpravo,

- Všechno v pořádku?

a jako ozvěna se vrátilo,

- Všechno v pořádku.

Měsíc z poloviny zakrývaly závoje mraků a jen slabý svit dopadal na postavy, z nichž většina byla zavřená pohromadě s ostatními teprve od rána, ale i přes otevřená okna se vzduch zdál být vydýchaný, šířil se zápach mužského domova, nasládlý pach léků a rozkladu, mísící se s kouřem a pachem školáků, kteří byli odvezeni do bezpečí, mimo město, se zápachem školy, který vyvolával vzpomínky na dobu, jež byla pro tebe vzdálena stovky let. Už dávno přešly hlasy kolem v šepot, chvílemi dokonce nastalo na pár okamžiků úplné ticho, jen u školní tabule, kam přirazili stolky, kdosi kašlal a nakonec si zřejmě i odplivoval, jiný sípal a po obrovsky dlouhé době, když už nebylo slyšet ani přecházení stráží, následoval dusivý záchvat, a tys ležel vmáčkнутý mezi oběma svými krajany, jak se sami nazvali, mezi Bledým a tím s jizvou, kteří si pravděpodobně mysleli, že už spíš, a tak se spolu přes tebe bavili, tys zavřel oči a myslels na nekonečně dlouhé zimní hodiny, kdy hlasy učitelů přicházely jakoby

zdálky, takové uspávající bublání, během něhož i nejhrůznější příběhy jen zvyšovaly tvou malátnost, byly to hodiny nevinnosti, zatímco šaty s popraskáváním schnuly a ledovými květy na okenních tabulích bylo vidět jedovatě žluté nebe, na pohled prolamované střechami sousedních domů, hodiny, které navzdýcky minuly, až tě konečně něco z tvého snění za bílého dne vytrhlo, byl to sám ředitel, vyburcoval tě ze spánku, a ty teď nemůžeš mezi všemi těmi chrápajícími a sténajícími muži, z nichž ráno jsi ještě ani jednoho neznal, najít chvíli klidu, a v mysli se sám sebe ptáš, cos mu měl tenkrát odpovědět, tomu starému muži s licousy, který vytáhl z kapsičky u vesty kapesní hodinky na stříbrném řetízku a mluvil o tom, jaká je dneska doba, aniž ti pohlédl do očí, je mu prý líto, ale musí tě požádat, aby ses z vyučování vzdálil, a vůbec ti doporučuje, abys zmizel, dokud to ještě jde, spěšně pak vyběhl na chodbu a vydal se za svými povinnostmi filatelisty nebo zájmového ornitologa či něčeho podobně bezvýznamného.

- Tohle přece není možné, slyšels toho s jizvou poněkolikáté naříkat, Kam nás to chtějí odvézt?

a odpověď Bledého na sebe nedala dlouho čekat,

- Jak často to chceš ještě slyšet?

a ten s jizvou,

- Pryč z Londýna?

a ten Bledý na to,

- Vždyť už jsem ti to říkal. Na ostrov Man. Když je to bude bavit, můžou nás poslat třeba k čertu.

- Vídeň už není Vídeň, řekl tvůj otec, musíš koukat co nejrychleji ze země zmizet, a tys proti němu seděl v jednom lokále na Gürtlu, za podzimního deštivého dne, kdy na tebe čekal před domem v MargarettenstraÙe, poslouchals, co ti pořád dokola vysvětluje, ale

neslyšels ho, nechtěls ho slyšet a pozorovals ho při jídle, ale sám jsi nepozřel jediné sousto. Věř mi, tady zůstat nemůžeš, zapřísahal tě, Všechno je připraveno, a tvá matka a její muž, po němž máš jméno, nebyli ani týden mrtví, udušení výfukovými plyny, které si sami zavedli do auta, na lesní cestě na kraji města, mělš v kabátě dopis na rozloučenou, list papíru s prosbou, abys jim odpustil, který jsi občas, zmuchlaný jako kapesník, nepřítomně vytáhl, a on nepřestával a nepřestával mluvit. O několik stolů dál seděli muži v uniformách, kteří ho zdravili jako starého známého, a on ztišil hlas, jedeš k sestřenici mé sekretářky do Londýna, zatímco jsi zíral ven, kde zase začalo mrholit, do mlhy, která se šířila, do oslepující běloby, jež byla jako živá a proti níž marně bojovaly reflektory aut, jejichž světelné kužele se po vybočení zase zlehka rozechvěle zklidnily. Ty ses pod jeho slovy stále víc a víc hroutil a přál sis, aby řekl, že je to všechno jen prelud, chtěls, aby tě vzal za ruku a vyvedl tě ven, aby z budov zmizely těžké, nasáklé a mlaslavě sem tam pleskající prapory, to třesnutí, když do nich vlétl vítr, aby přestaly ty ustavičné pochody, které stále za zpěvu a hulákání rozháněly po ulicích táhnoucí bandy, a ty by ses už uprostřed noci nebudil dupotem na schodech, tím hřmotem a bušením na dveře a následným tichem, které se pak muselo rázem rozšířit do celého světa, přál sis, aby s tebou zase zašel do Prátru, zahrál si s tebou fotbal nebo abyste se spolu za jednoho z prvních jarních dní loudali hlavní alejí a každých pár kroků pokývli vykračujícím si dámám, aby konečně dostál svému slibu a vzal tě na hory, ukázal ti ledovce, jejich kovově se lesknoucí pancíře ve večerním světle, jaké jsi znal jen z fotografií, zajel s tebou do Solné komory, k sobě domů,